prikazi–recenzije
Reviews – Critiques

Anton Šuljić, *Ni tamjan, ni dogmatika: Izbor iz recenzija, kritika i ogleda*. Zagreb: Kršćanska sadašnjost, 2024.

Već duže vrijeme pratim rad svećenika, pisca, novinara, pjesnika i povjesničara umjetnosti Antona Šuljića. U više sam navrata sačuvao njegove članke, intervjue i uopće osvrte u javnosti. S dobitkom sam čitao, slušao nadasve zanimljiva i drukčija razmišljanja nego što je to bio i jest slučaj, ne samo u unutarcrkvenoj javnosti. Ova knjiga daje nam mogućnost na jednom mjestu čitati velik dio Šuljićeva spisateljskoga opusa o temama koje se dotiču kako unutarcrkvene javnosti tako i odnosa Crkve i vjere i društva. Zajedno s drugom knjigom *Kroz odškrinuta vrata postmoderne: Trak metafizičkih krijesnica u umjetnosti: Izbor iz recenzija, kritika i ogleda*, kao i s knjigom *Dota: Odrazi kulturne Novalje*, u kojoj autor vrednuje ljude i njihova djela svojega zavičajnoga kraja koji su se istaknuli na području kulture, znanosti, vjere i gospodarstva, ova knjiga čini zapravo jednu cjelinu, nipošto tematsku u smislu sustavnoga promišljanja nekih tema, pitanja. Riječ je, naime, o djelomičnom presjeku rada, angažmana i javne zauzetosti, kako iz perspektive teološko–pastoralne tako i novinarsko–medijske, te ništa manje umjetničkoga senzibiliteta autora. Naime, Šuljić je samo u izdavačkoj kući Kršćanska sadašnjost već bio objavio više od deset drugih naslova, uglavnom pjesničko–meditativne provenijencije, a kod drugih je izdavača objavio vrijedne naslove koji obrađuju crkvenu glazbu, primjerice *Vjera kao pjesma: Collegium pro musica sacra uz 45. obljetnicu djelovanja*, *Grgino sveto* o sakralnom slikarstvu Grge Marjanovića te *Josipov san* o likovnom uresu kapele sestara milosrdnica u Rijeci. I samo ti podatci govore o piscu koji se, uza svoj profesionalni posao u novinarstvu i izdavaštvu, dosta bavio odnosom vjere i javnosti te vjere i kulture.

Što nam nudi knjiga *Ni tamjan, ni dogmatika*? Riječ je o osvrtima, pojašnjenjima odnosno promišljanjima primarno untarcrkvenih tema, osoba, fenomena, izazova i zapuštenih polja rada Crkve, kao i teologije.

Knjiga započinje poglavljem gotovo programatskoga značenja *Otvoreni govor*, odnosno "*parrhesia vs. fuga mundi*". Otvorenost, razgovorljivost i posvećenost svijetu u kojem živi upravo je ono što obilježava Šuljića u njegovu razmišljanju, pisanju. Sve navedeno potvrđuje i potkrjepljuje već u prvom poduljem članku *Crkva u suvremenim mijenama* (str. 11–58), u kojem se bavi pitanjem odnosa Crkve i sekularizacije, odnosno utjecaja sekularizacije na samu Crkvu. Potom se u intervjuima, komentarima, recenzijama knjiga i predavanjima bavi aktualnim i ujedno trajnim temama mira, odnosa religije i nacije, empatije prema ugroženima. Ne docira, ne nagovara, nego svojim otvorenim i instruktivnim pristupom inspirira čitatelja na daljnje promišljanje načetih tema.

Tako u šetnji drugim poglavljem srećemo autora koji se primjerice upušta u barem partikularno predstavljanje teološkoga rada nekoliko teologa, koji su u široj crkvenoj javnosti u Hrvatskoj jedva prisutni, a bitno su — što izravno što neizravno — utjecali na razvoj teološke misli i na našim prostorima: teolog Hans Küng, Martin Luther ili naše gore list Markantun de Dominis. Vrlo

je informativan esej *Kardinal i njegovo Teološko društvo* (str. 129–147). Riječ je o Teološkom društvu Kršćanska sadašnjost (TDKS) koje je svojim nakladničkim projektima i pothvatima u vrlo složenim političkim okolnostima bivše države odigralo važnu ulogu posebice u prenošenju elementarnih religijskih informacija, kao i aktualnih vjerskih odnosno teoloških tema — ne samo u kontekstu prevođenja i posredovanja zaključaka i diskusija Drugoga vatikanskoga koncila. TDKS odnosno KS ima svoje zasluge i daleko izvan granica Hrvatske, koje su kod prosječno informiranoga vjernika, kao i kod mnogoga crkvenoga službenika kod nas jedva poznate. Kao dugogodišnji zaposlenik u izdavačkoj kući Kršćanska sadašnjost autor je imao i *insajderski* uvid u materiju, što ovomu eseju daje dodatnu težinu. Šuljić ne prešućuje kontroverze koje su se svojedobno bile plele oko toga društva, no donosi relevantne dokumente, koje je sve taksativno i sustavno objavila Kršćanska sadašnjost, a što je konačno nedvosmisleno potvrdio i sam kardinal Franjo Kuharić.

Na ovom mjestu treba istaknuti članak o važnosti hrvatskih svećenika u Istri (str. 163–186), ne samo zbog njihove društvene uloge, nego i nadasve poradi kapitalnih prinosa u kulturi i teologiji našega naroda. Ovo poglavlje zaokružuje tekst intervjua za Treći program Hrvatskoga radija *Kršćani i anarhisti* (str. 203–215), koji opetovano potvrđuje Šuljićevu širinu duha i dijalošku otvorenost.

Treće poglavlje *O medijima i oko njih* zapravo je neizostavna tema, a može se reći i strast, ovoga svestrano javno angažiranoga predstavnika Crkve, koji je — gdje su mnogi zazirali, kalkulirali — ulazio u arenu medijske javnosti. Ovdje kompetentno promišlja o načelima rada u medijima i rada medija, ne libeći se kritički osvrnuti na medijsku prisutnost Crkve u hrvatskoj javnosti.

Iduća dva poglavlja posvećena su pojedinim osobama. Najprije je riječ o osvrtima na posjete i pritom javnosti odaslane poruke od strane poglavara Katoličke crkve (Ivan Pavao II. i Benedikt XVI.) za vrijeme pohoda Hrvatskoj, a tu su i vrlo afirmativna razmišljanja o pontifikatu pape Franje. Potom slijedi osobni *hommage*, kako sâm naslov poglavlja kaže, "ljudima vjere i kulture" (str. 279–348), pri čemu pohvalno naglašava rad istaknutih pojedinaca kao što su primjerice Bonaventura Duda, Živko Kustić, Josip Turčinović, Mirko Mataušić, Darko Gašparović, Ivan Golub, Anton Benvin, Ivan Devčić, Bono Zvonimir Šagi i drugi.

Poglavlje *Biblijska obzorja i stvoreni svijet* započinje angažiranim osvrtom na encikliku pape Franje *Laudato si'*, bavi se važnošću "zagrebačke" Biblije u prigodi 50. obljetnice njezina objavljivanja, kao i o drugim temama koje se tiču razumijevanja muškaraca i žena u Bibliji, zdravlja i bolesti te apokrifnim knjigama, da bi ga zaokružio propitujući se kako danas razumjeti rod. Ta osporavana tema rijetko se ozbiljno teološki razmatra, pa je ovaj prikaz teološke obrade i vrednovanja toga pitanja autorice Jadranke Rebeke Anić vrijedna zabilježba teme koja se čini vrućim krumpirom naše Crkve. Zadnje poglavlje *Dijalog nije samo raz–govor* nudi nam široku lepezu tema, a Šuljić pokazuje impresivnu intelektualnu širini i teološku oštrinu, radoznalu otvorenost. Cijelo navedeno poglavlje zapravo je njegov razgovor s pedagogom i sociologom Borisom Drandićem za časopis *Nastavnički suputnik*, pri čemu povlače poučan zaključak: "Dragi čitatelji, ovim smo tekstom pokazali kako su Anton, Boris, Sokrat, Isus Krist i Benedikt XVI. humanisti." Premda su otvorili puno više pitanja nego što su mogli ponuditi odgovora,

prethodni zaključak o humanistima više je nego dostatna spoznaja i izazov zainteresiranim čitateljima.

Svi ovi tekstovi nastali su s konkretnim povodom. Dakle, autor se je uključio u javne rasprave ili se je otisnuo na zapuštene obale kako crkvenoga tako i teološko–umjetničkoga javnoga diskursa. Šuljić upravo svojim jasnim, a opet blagim stavom, tečnim, ali nepredvidivim načinom izlaganja, te razvidnim argumentiranjem prožetim osobnom vjerom potvrđuje sposobnost i potrebitost teološkoga govora za javnost i uopće njegovu javnu relevantnost. Riječ je o intelektualnoj čežnji autora za provjerom svojih stavova, kao i onih institucije Crkve kojoj pripada, nastaloj iz strasti za učenjem i otkrivanjem novih obzorja znanja, iskustava, te u konačnici drugoga i drukčijega.

Miris evanđelja je Šuljićev tamjan, a njegova dogma je sretan, autentičan čovjek.

Frano Prcela

Yves Congar, *Crkva, koju volim*. Zagreb: Dominikanska naklada Istina, 2025.

Dominikanska naklada Istina iz Zagreba objavila je 2025. godine prijevod klasika katoličke ekleziologije *Crkva, koju volim* Yvesa Congara. Prvo izdanje pod naslovom *Cette Église que j'aime* izišlo je 1969. godine u Parizu. Ovo djelo u sebi objedinjuje niz članaka izvorno objavljenih neposredno po okončanju Drugoga vatikanskoga sabora u kojima je Congar rastumačio koncilsku ekleziološku perspektivu. Poglavlja su zadržala iste naslove kao i originalni članci: I. *Crkva, Božji narod*; II. *Crkva, sveopći sakrament spasenja*; III. *Crkva, mesijanski narod*; IV. *Za istinsko shvaćanje Crkve*; V. *Molitva za jedinstvo*. Na kraju je bibliografska napomena o izvornim publikacijama tih tekstova. Isto tako, u *Dodatku* je popis Congarovih tekstova prevedenih na hrvatski jezik, kao i navodi o svim radovima o Yvesu Congaru s hrvatskoga govornoga područja.

Na početku kratka *Napomena* navodi teme — Crkva, laikat, svećeništvo — kojima ovaj svezak pristupa dijelom doktrinarno, a dijelom didaktički, u svjetlu kršćanskoga poslanja. Congar prvo poglavlje započinje objašnjavajući nakanu drugoga poglavlja konstitucije *Lumen Gentium*, naslovljenoga *Božji Narod*. Naime, čak je i sam redoslijed poglavlja znakovit. Prije nego se konstitucija posveti izlaganju hijerarhijske strukture Crkve, smisao je drugoga poglavlja izložiti što ujedinjuje sve članove Crkve: njihovo dostojanstvo, koje proizlazi iz samoga kršćanskoga poziva. Naglasak je na ontologiji milosti i kakvoći kršćana kao Božjega naroda, a služenje je razlog hijerarhijskoga ustroja Crkve. Taj zaokret, prema Congaru, osnovica je jednoga novoga uravnoteženja katoličke ekleziologije.

Potom Congar donosi kratku retrospektivu na pojam Božjega naroda, koji najbolje odgovara poimanju Crkve kao zajednice ljudskih bića koja odgovaraju na Božji poziv, a ne tek kao skup objektivnih sredstava milosti. Riječ je višeznačnom pojmu koji (a) izražava povijesni kontinuitet između Crkve i starozavjetnoga Izraela, (b) onemogućava apstrahiranje ideje Crkve od konkretne zajednice vjernika, (c) prepoznaje njezinu povijesnu narav uslijed trajne potrebe za obnovom i obraćenjem, (d) sadržava tvrdnju o jednakosti svih vjernika, iako su nejednaki glede odgovornosti služenja Crkvi, a na sličan način (e) spaja naizgled nespojivo viđenje Crkve kao istodobno univerzalne i mjesne zajednice.

Posljednja tematska cjelina prvoga poglavlja donosi i svojevrsnu kritiku pojma Božjega naroda. Ili bolje rečeno, Congar upozorava da taj pojam sam